

Fundația Alexandru și Aretia Aman din Craiova

Dintre orașele de provincie, a căror viață tihnită nu este întreruptă decât de înfrigurata perioadă a propagandei electorale și a alegerilor, Craiova este unul care păstrează încă un ritm mai accelerat, dar regulat și persistent al unor preocupări pur intelectuale. Școlile multe cu o seamă de profesori distinși, bibliotecile, muzeele, societățile culturale, un interes puțin obișnuit, intrat în deprindere, pentru manifestările literare și artistice, fac din Capitala Olteniei un oraș agreabil chiar. Și dacă în atmosfera sa, variază nuanțată după oglindirea sufletului fiecăruia, ea ascunde perfida ispită a comodei nivelări, — tot ea, prielnică și tutelată, păstrează energiile latente, ca spuza cărbunii aprinși, și dospește noi puteri în devenire.

Craiova este, după București și Iași, centrul unei vechi tradiții de cultură. Unul din liceele sale are mai mult de 100 de ani dela întemeiere; în biblioteca acestei școli sunt cărți provenite din prima înjghebare a unei biblioteci publice — aceea dela Sf. Sava — anterioară bibliotecii Academiei Române.

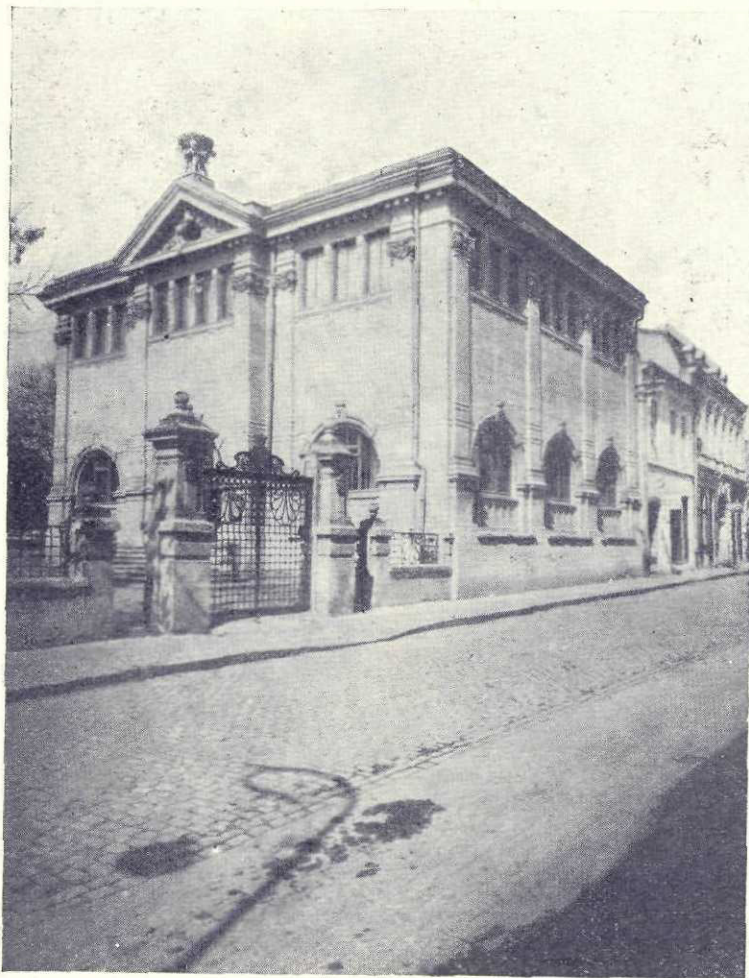
Familii boeresti craiovene — aproape toate dispărute sau risipite pe aiurea azi —, care au ctitorit biserici și mănăstiri, au iubit și cartea deopotrivă; cele mai multe din ele au lăsat o parte din averea lor pentru întemeierea și întreținerea unor așezăminte de cultură.

Printre vlăstarele acestor familii cuvine-se a pomeni între cele mai de seamă pe soții Alexandru și

Aretia Aman, cari au dat Craiovei fundația ce le poartă numele.

Familia Aman este originară de dincolo de Dunăre, din Macedonia. Negustor iscusit și cumpănit, Dimitrie Aman își organizează negoțul cu temei și socoteală, bătrânește, dar totuș cu vederi destul de largi, „europenești” pentru vremea sa. Corespondența lui descoperită într'un pod de casă boerească din oraș de profesorul Ciuceanu și publicată de d-l profesor Iorga (Studii și Documente, vol. XXIV) dovedește cât bun simț echilibrat avea negustorul acesta, dar și câtă prețuire arăta el pentru cultură.

Dimitrie Aman a avut trei copii dela soția sa Pepita: pe Alexandru, pe Teodor (pictorul) și pe o fată. Alexandru, care a fost magistrat, însurat cu Aretia Lăceanu (ea de familie veche boerească), neavând copii, a lăsat prin testament averea lor, cu casele azi remaniate, în care se află acum Fundația A-

Fațada Fundației Aman din stradă

man și cu mobilierul și obiectele de artă ce conține, Primăriei orașului Craiova, cu obligația de a fonda și întreține aci un muzeu și o bibliotecă.

Alexandru Aman s'a născut în Craiova la 2/14 Oct. 1820. Invățătura și-a început-o în orașul natal, desăvârșind-o în București, unde a terminat colegiul Sf. Sava în anul 1844. Studiile universitare le-a făcut la Paris, de unde s'a înapoiat în 1848 ca licențiat în drept. În cinul boeresc, tânărul Aman se află trecut ca pitar, apoi ca serdar, sub Domnitorul Barbu Știrbei, pe la anul 1855. Magistratura

l-a atras; din ea și-a croit carieră, înălțându-se până la demnitatea de Prezident al Curții de Apel din Craiova. La 14/26 Sept. 1885 Alexandru Aman moare.

Aretia Aman s'a săvârșit din viață ceva mai târziu, la 7 Aug. 1904. Testamentul ei completa generosul gest al soțului, adăogând și propria-i avere la cea testată de Alexandru Aman, pentru întreținerea bibliotecii și muzeului ce le poartă numele, lăsând, în deosebi de aceasta, și din ce să se întrefină 20 de paturi pentru săracii bolnavi și bătrâni fără deosebire de religie, într'unul din spitalele orașului.

Așezământul soților Aman a intrat în posesiunea Comunei și a fost inaugurat în Decembrie 1908. El se conduce și administrează, sub controlul Primăriei, de un director, secondat de trei funcționari, dintre cari doi bibliotecari și un custode al muzeului. Directorul actual al Fundației Aman este Doamna Elena Farago, care deține acest post de aproape zece ani, adăogând instituției ce gospodărește prestigiul numelui său de poetă.

Biblioteca și Muzeul Aman sunt instalate în strada Cogălniceanu. Cei ce au apucat vechia clădire a

Lăcenilor — căci Aretia Aman o adusesse ca zestre — cu greu vor recunoaște în ea fațada înaltă, cu intrarea largă și ferestrele mari ale imobilului modernizat pentru nevoile folosirii sale actuale.

Sala de intrare încăpătoare se termină în fund cu o scară de piatră albă, ce duce la etaj. Păreții de ambele laturi sunt împodobiiți cu gravuri, desenuri, schițe în acuarelă și peniță de ale lui Aman artistul. În mijloc un galantar sub ale cărui geamuri se înșiră ouăle încondeiate oltenești, cu izvoadele variate ale fanteziei populare. În fund, sub scară, e vestiarul.

În dreapta și în stânga se deschid cele două săli

de lectură ale bibliotecii, încăperi spațioase, înalte și cu largi ferestre. Cea din dreapta singură stă la dispoziția cititorilor — aproape toți școlari și studenți —, fiindcă numărul cam restrâns al scaunelor delimitează cu sgarcenie pe acela al iubitorilor de citit. E o lacună pe care o semnalăm și pe această cale Primăriei municipiului, tutoarea averii acestui așezământ, în speranța că va da, măcar de aci înainte, un mai generos sprijin bibliotecii — pentru cumpărare de cărți, abonamente la reviste și achiziționare de noi

scaune și mese, — cum și mai multă atenție muzeului.

Actualmente biblioteca înregistrează aproape 10.000 de volume, numărând și publicațiile periodice în ele. Ea cuprinde cărți de literatură, apoi știință, drept, artă, franțuzești și românești în primul rând. Dela testatori au rămas puține; un mic număr au fost lăsate sau dăruite de cutare craiovean (Citez pe avocatul C. M. Ciocan, care a făcut danie instituției, în amintirea fiului său decedat, două dulapuri cu cărți literare); marea lor majoritate s'a cumpărat în trecerea anilor cu ajutorul sumelor ce a pus la dispoziție întru aceasta Primăria orașului.

În această ordine de idei notez că

astăzi doar Academia Română și Comisiunea Monumentelor Istorice mai trimet publicațiile lor Bibliotecii craiovene.

Cărțile, în bună parte legate, sunt ușor accesibile publicului, fiind trecute în catalog și fișiere, fișele rânduite după specialitate și pe autori. Direcția bibliotecii este bine secondată în persoana primului bibliotecar subdirector, d-l Defleury, licențiat în drept, profund atașat instituției, pe care o servește în mod într'adevăr onorabil.

În colecțiile bibliotecii figurează și oarecare documente — cum bunăoară acelea ale familiei Aman.

Sala de jos cu scara care duce la etaj

Sala de lectură a bibliotecii

Printr'o dispoziție pe care o luase fostul primar, d-l C. Potârcă, urma ca în cel mai scurt timp să se depună materialul arhivalic, sub formă de împrumut numai, la Arhivele Statului, secția Craiova, proprietatea rămânând a Fundației Aman.

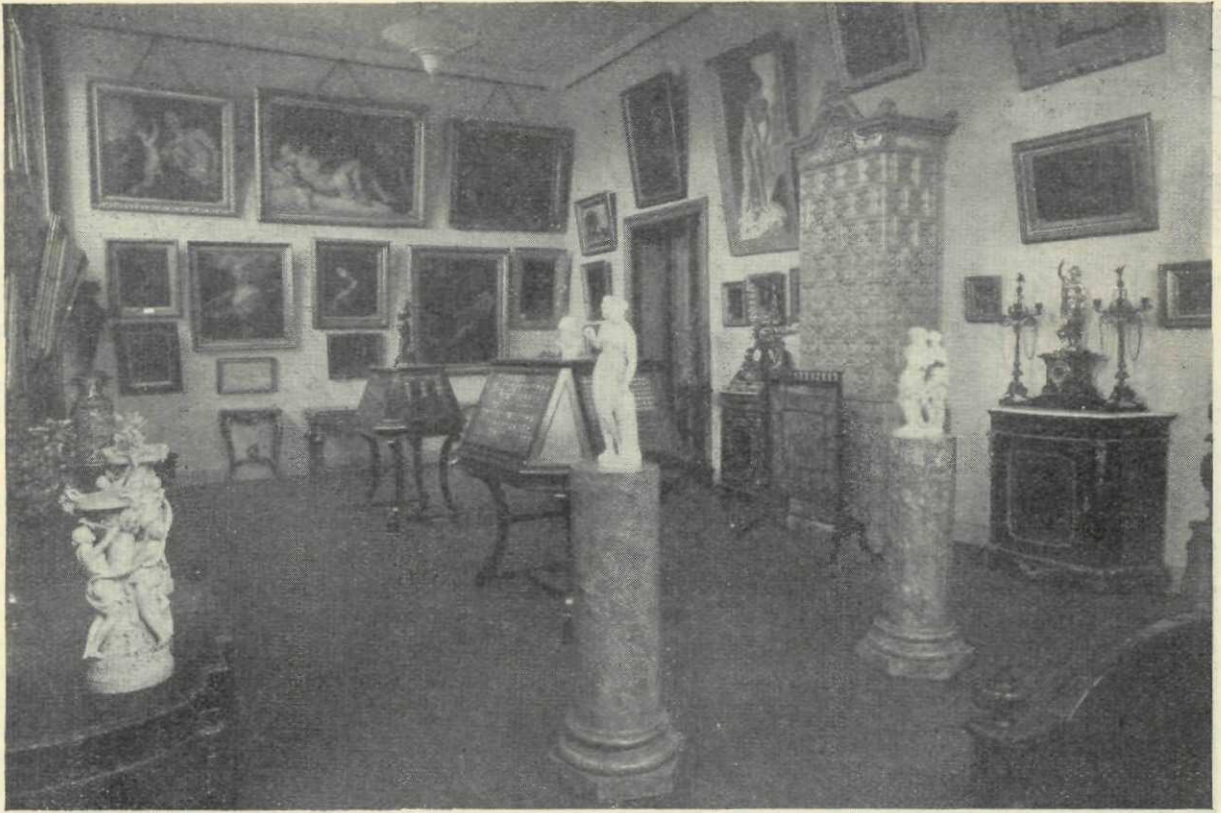
La etaj, în curbură scării, se înșiră pe pereți câteva vechi gravuri, dintre care unele rare, apoi desenuri și schițe ale pictorilor Steriad și Eust. Gr. Stoenescu, cum și picturi.

În antreul din susul scării se amestecă, pentru un efect care nu prea e armonic, portrete vechi românești, picturi moderne, frescuri dela bis. Crețești (aduse aci de d-l N. P. Romanescu), covoare olteneste, costume, vase, urcioare, obiecte de alamă și cositor, cu jețuri și canapele de piele de Cordova. La mijloc dulapuri, în care sunt înghesuite resturi preistorice și greco-romane, piese de geologie și mineralogie, vechi fotografii, proclamații tipărite și acte, manuscrise, obiecte de artă, bibelouri, giuvaeruri și lucruri de importanță locală, rămase dela familia Amanilor sau dela alt personaj legat de trecutul acestei părți de țară.

Trierea acestor piese dispartate trebuie realizată, în cel mai scurt timp, așa încât, potrivit propunerii făcute de cel ce semnează aceste rânduri, acceptată de Primărie și de directorii muzeelor din localitate, fiecare lucru să se trimită la locul său : la secția Arhivelor Statului, dacă e document ori icoană, la

Muzeul regional al Olteniei, pentru secțiile sale de științe naturale, de etnografie și de preistorie, ori să rămână la Muzeul Aman, dacă este operă de artă modernă sau dacă prin dispoziție testamentară urmează să figureze între obiectele ce au rămas de la testatori.

Salonul de pictură și sculptură dinspre stradă e partea cea mai atrăgătoare a muzeului. Din cele peste 100 de lucrări rânduite în el, înghesuite de nevoie, sunt aproape jumătate care pot figura cu onoare într'o bună pinacotecă din București. Grigorescu e reprezentat aci cu două pânze mici : un cap de țărancă și un ovreiu. Andreescu nu are decât un singur tablou : o natură moartă ; e însă unul din cele mai de valoare ale maestrului. Dela Th. Aman aflăm multe pânze, iar câteva sunt din realizările mai de seamă, ca de pildă portretul său, al fratelui și cumnatei sale, patronii muzeului, al mamei lor, ci-reșele și strugurii pictorului, scene de interior, etc. Dintre moderni cităm compoziția impunătoare a lui Eust. Gr. Stoenescu : Țigani la drum, lucrare ce a figurat la un Salon la Paris, unde a fost premiată ; apoi picturi semnate de Mirea, Steriad, Vermont, Verona, Szatmary bătrânul, Horațiu Dimitriu, Sârbu, K. Loghi, Oprișan Rădulescu, St. Popescu, Hârlescu, Dărăscu, Sever Buradescu, Nițescu, Schweitzer-Cumpănă, Grant, Bunescu, Bulgăraș, Vera Nițescu, Stăncescu-Giovanni, Romano, Ne-

Intăia sală a Muzeului

A doua sală a Pinacotecii: In fund lucrări de Aman

goșanu și alții. Sculptura e reprezentată prin câteva piese de S. Severin, Chiciu (un craiovean al cărui tors de marmoră e una din cele mai frumoase sculpturi ale muzeului), Bunescu, din câte îmi amintesc.

Dacă nu am pomenit aci decât nume de artiști români, trebuie să adaug că în colecția muzeului Aman se găsește și un număr de tablouri de ale unor artiști străini moderni și vechi. Câteva din acestea, mai vechi, neidentificate toate, sunt de netăgăduită mare valoare artistică, iar 4—5 din ele adevărate mici capo-d'opere.

Salonul dinspre curte conține copii după tablouri clasice italiene (sunt între acestea câteva remarcabile) și puține moderne. Piese de mobilier disparat, cu câteva bucăți de rară frumusețe, în marchetărie veche franceză, bahunuri, vase de Sèvres și biscuiți (vai! mai toate mutilate), porțelanuri și faianțe, cristalerie venețiană, mozaicuri florentine, apoi arme vechi, un steag al Unirii din 1859, dela jud. Dolj, fragmente de tâmpile artistic împodobite, candelabre de lemn sculptat dela vreo biserică, atâtea și atâtea obiecte ce se învecinează heteroclit și pitoresc în acest salon. Nu lipsesc nici paturile — de

altfel modèle de artă aplicată la industrie—, nici mesele, nici scaunele care au servit întemeietorilor fundației acesteia și pe care testamentul le cere a fi negreșit expuse. În vitrine se păstrează amintiri familiare, bijuterii, miniaturi pe smalt și o colecție de monete și medalii.

Așa cum e, clădirea acestei fundații a devenit necăpătoare pentru muzeu cași pentru bibliotecă. D-l N. P. Romanescu, fostul ajutor de primar al Craiovei, se apucase în vara aceasta să construiască o sală nouă, alături de vechea casă a Lăcenilor, cu cheltuiala Primăriei. Aci intenționa să așeze o seamă de obiecte de artă pe care d-sa le posedă, resturi dintr'o colecție odinioară cu adevărat remarcabilă, și mai ales din bogata și frumoasa-i bibliotecă ce cuprinde cărți rare, cu incunabile, elzeviruri, ediții de clasici din cele mai îngrijite și literatură franceză aleasă. Să nădăjduim că bunele sale intenții vor rămâne în acest sens statornice până la urmă și că Primăria îl va ajuta întru aceasta, desăvârșindu-i sala nou pusă în lucru.

C. D. FORTUNESCU

A doua sală a Pinacotecii: În fund tabloul lui Stoenescu